

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

METİN - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 26773/05)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

5 Temmuz 2011

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (26773/05) no'lu başvurunun nedeni, T.C. vatandaşları Abdurrahman Metin ve Remziye Metin'in (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 11 Temmuz 2005 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar AİHM önünde Diyarbakır Barosu avukatlarından A. Demirtaş, S. Demirtaş ve R. Yakındağ tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar, sırasıyla 1951 ve 1952 doğumlu olup, Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

Abdurrahman Metin ve Remziye Metin, 16 Temmuz 2004 tarihinde vefat eden Mustafa Metin'in sırasıyla babası ve annesidir.

15 Ocak 2004 tarihinde, Mustafa Metin (bundan böyle « Mustafa » diye anılacaktır) Manisa'da askerlik hizmetine başlamıştır.

Mustafa, orduya alınmadan önce herkes gibi sağlık muayenesinden geçirilmiş ve doktorlar kendisini askerlik yapmaya elverişli bulmuştur.

Soruşturma formuna göre, Mustafa zihinsel engelli olduğunu ve ayrıca alkol ve uyuşturucu kullandığını beyan etmiştir.

26 Şubat 2004 tarihinde, Manisa'da acemilik dönemi geçirdikten sonra ilgili şahıs, Adapazarı 1. Piyade Tugay Komutanlığı'na bağlı Taşkısığı Birliğine katılmıştır.

Bilgi formuna göre, nişanlı olan Mustafa'nın annesi mide kanseri hastasıdır. Ağabeyi de bir intihar girişiminde bulunmuştur.

Mustafa, dar gelirli olduğundan askerliği sırasında kafeteryada toplanan para yardımıyla yararlanmıştı.

3 Mart 2004 tarihinde, üstlerinin talebi üzerine bir doktor ve bir psikolog muayenesinden geçirilen Mustafa'da halüsinasyon bozukluğu tespit edilmiştir. Mustafa kendisini şöyle ifade etmiştir:

Doktor ve psikolog, hastalarının samimi olduğu kanaatine varmışlar ve bir hastanenin psikiyatri bölümünde muayene olmasını önermişlerdir. Doktor ayrıca, ilgili şahsa altı gün boyunca alması için bir antipsikotik ilaç yazmıştır.

Üsteğmen, psikolojik sorunları nedeniyle ilgili şahsı bir çavuşun yakından izlemesini ve ihtiyaç halinde ona yardım etmesini istemiştir.

Mustafa, askerlik hizmeti boyunca silah taşımamış ve ayrıca nöbet zorunluluğundan muaf tutulmuştur.

24 Mart 2004 tarihinde, bir kez daha doktor muayenesinden geçen Mustafa'nın psikolojik sorunlarının devam ettiği anlaşılmıştır. Doktor hastanın psikiyatri bölümünde muayene edilmesini önermiştir.

Mustafa, 26 ile 29 Mart 2004 tarihleri arasında Derince Askeri Hastanesi'ne yatırılmıştır. Kışlaya geri döndükten sonra Mustafa'ya mutfak görevi verilmiştir.

27 Nisan 2004 tarihinde, on dört gün ev iznine çıkan Mustafa, on gün sonra kışlaya geri dönmüştür.

30 Mayıs 2004 tarihinde, Mustafa anksiyete krizine girmiştir. Kışla doktoru kendisine bir anksiyolitik iğne yapmıştır.

31 Mayıs 2004 tarihinde, ilgili şahıs bir kez daha Derince Askeri Hastanesi'ne yatırılmıştır.

2 Haziran 2004 tarihinde, ilgili şahıs hastaneye girerken yanındaki çavuşun dikkatine rağmen kaçmıştır.

4 Haziran 2004 tarihinde, Mustafa yakalanarak gözaltına alınmıştır.

5 Haziran 2004 tarihinde, Mustafa serbest bırakılmış ve tekrar mutfaktaki görevine dönmüştür.

Daha sonra, belirtilmeyen bir tarihte, komutanı kendisinden kışladaki köpeklerin bakım ve eğitimiyle ilgilenmesini istemiştir.

4 Temmuz 2004 tarihinde, Mustafa yüksek dozda alkol aldığı için hastanenin acil servisine götürülmüştür.

14 Temmuz 2004 tarihinde, okuma-yazma dersine katılmayan ilgili şahıs ortadan kaybolmuştur. Aynı gün başlatılan aramalar sonuç vermemiştir.

15 Temmuz 2004 tarihinde, saat 9:30 sıralarında Mustafa, köpek kulübesinde kendini asmış vaziyette bulunmuştur.

Olayı duyan askeri savcı derhal olay yerine gitmiştir. Savcı, Mustafa'nın cansız bedenini boynundan bir iple tavana asılı vaziyette bulmuştur. Savcı, kapının asma kilidinin dış kısımda bulunduğunu ve tel örgünün bir insanın içeri girebileceği kadar açık olduğunu tespit etmiştir.

Aynı gün savcı, ceza soruşturması çerçevesinde erlerin ifadesini almıştır.

Yine 15 Temmuz 2004 tarihinde, cesedin kimliği teşhis edilmiş ve daha sonra birçok kez fotoğrafı çekilmiştir. Savcı eşliğinde iki doktor cesedin dış incelemesini yapmıştır. Olay yerinde bir tespit tutanağı düzenlenmiştir. Tutanakta maktulün boynundaki ip izinden başka vücudunda herhangi bir darp ve farklı bir şiddet izine rastlanmadığı belirtilmiştir. Doktorlara göre, ölüm muhtemelen asılma sonucu meydana gelmiştir. Bununla birlikte doktorlar ölümün kesin nedenini belirlemek için bir klasik otopsi yapılmasını önermişlerdir.

Maktulün cenazesi Adli Tıp Kurumu Bursa Şube Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Burada klasik otopsinin yanı sıra iç organlarda toksikolojik analiz, kan ve idrar tahlilleri yapılmıştır.

9 Ağustos 2004 tarihinde düzenlenen raporda, otopsi sonucunda « ipin boyun çevresinde ve sağ kulağa doğru bıraktığı bir iz bulunduğu, tiroit kıkırdakları ve dil kemiğinde lezyon olmadığı, ayrıca iz bölgesinde deri altında kan boşalmasına bağlı morluklar bulunduğu» tespit edilmiştir. Bu son unsur, canlılık işareti oluşturmakta ve maktulün asıldığı anda hâlâ hayatta olduğunu göstermektedir. Öte yandan raporda, vücutta hiçbir şiddet izine rastlanmadığı ve sonuç olarak ölümün asılma nedeniyle vuku bulduğu belirtilmiştir. Raporda ayrıca, maktulün her iki kolunda eski kesik izlerinin mevcut olduğu belirtilmiştir.

Mustafa'nın cenazesi defnedilmek üzere ailesine teslim edilmiştir. Başvuranların söylediğine göre, cenaze Diyarbakır'a geldiğinde, kendileri ceset torbasının alt kısmında maktule ait kanlı giysiler bulmuşlardır.

Bunun üzerine ilgili şahıslar, davaya bakan askeri savcının yanına giderek buldukları giysiler hakkında savcuyu bilgilendirmişlerdir. Savcı kendilerine bu giysilerden haberi olmadığını söylemiş ve yazılı ifadelerini bile almaya lüzum görmemiştir.

Kısa bir süre sonra, oğullarının arkadaşı olduğunu söyleyen, ancak misilleme kaygısıyla ismini vermek istemeyen bir kişi başvuruları telefonla aramıştır. Bu şahıs telefonda kendilerine « o sırada üzerinde sivil giysiler bulunan oğlunuz Mustafa'yı öldüresiye dövdüler ve sonra kulübeye götürdüler, burada ona üniforma giydirdiler ve intihar süsü vermek için astılar. Daha sonra, sivil giysilerini attılar. Onlar gittikten sonra giysileri geri alıp, size ulaşması için gizlice ceset torbasına ben koydum » demiştir.

18 Ağustos 2004 tarihinde, Mustafa'nın babası askeri yetkililere bir mektup göndererek, oğluna ait giysiler bulduklarını ve Mustafa'nın öldüresiye dövüldüğünü ve daha sonra intihar süsü vermek için asıldığını iddia eden bir kişiden anonim bir telefon aldıklarını bildirmiştir. Sonuç olarak, Mustafa'nın babası askeri yetkililerden bir otopsi yapılmasını ve katillerin bulunarak cezalandırılmasını istemiştir.

26 Ağustos 2004 tarihinde, başvuranın mektubuna cevap veren askeri yetkililer, Mustafa'nın askerlik hizmetinden önceki sorunları nedeniyle birkaç kez doktor muayenesinden geçtiğini, bu muayenelerde sinirli bir kişiliğe sahip olduğunun ve uyum bozukluğu gösterdiğinin tespit edildiğini, önlem olarak kendisine silah verilmediğini, nöbet tutturulmadığını ve psikolojik destek servisi tarafından izlendiğini belirtmiştir. Öte yandan yetkililer ölümden sonraki ilk incelemede hiçbir darp ya da şiddet izine rastlanmadığını, ancak yine de klasik bir otopsinin yapılmakta olduğunu kaydetmiştir.

4 Ekim 2004 tarihinde, askeri savcı olayın kesin bir intihar vakası olduğu ve dolayısıyla cezai soruşturma açılmasına gerek kalmadığı sonucuna varmıştır. Soruşturmanın sonucuna göre, Mustafa ailevi ve ekonomik sorunlar nedeniyle girdiği bunalım sonrasında intihar etmiştir. İlgili şahıs zaten bir süre Derince Askeri Hastanesi'nin psikiyatri bölümünde yatmıştır. Ayrıca, otopsi sonucu da dahil tüm soruşturmalarda, başvuranların oğlunun özel bir olay sonrası ya da bir veya birkaç kişinin eylemi sonucu öldüğünü düşündürecek hiçbir unsur bulunmamaktadır. Gerçekten de, soruşturma, silah arkadaşları ve üstlerinin maktule her zaman iyi davrandığını, onlardan takdir gördüğünü ve hiç kimseyle arasında bir ihtilaf, anlaşmazlık ya da tartışma olmadığını açık bir şekilde göstermektedir.

Başvuranlar, 20 Ekim 2004 tarihli bir yazı ile müdahil taraf oluşturmuşlar ve avukatları aracılığıyla dosyanın bir suretini talep etmişlerdir.

1 Aralık 2004 tarihinde, ilgili şahıslar takipsizlik kararına itiraz etmişlerdir. Oğullarının cinayete kurban gittiğini iddia eden başvuranlar, mevcut davada yürütülen ön soruşturmanın yetersizliğinden şikâyetçi olmuş ve soruşturmadaki eksiklikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır :

- askeri savcı ceset torbasında bulunan giysileri görmeyi ve bu konuda soruşturma başlatmayı gerekli bulmamıştır,
- yine aynı askeri savcı kendilerine gelen anonim telefona inanmak istememiştir,
- Mustafa'nın kaybolduğu gün köpek kulübesinin aranmamasının nedeni üzerindeki mevcut şüphelerin giderilmesi için hiçbir girişimde bulunulmamıştır.

Başvuranlar, itirazlarına destek olarak ölümünden bir gün önce oğulları ile yaptıkları bir telefon görüşmesini anlatmışlar ve oğullarının bölük komutanının değiştiğini ve yeni komutanın kendisini korkuttuğunu söylediğini belirtmişlerdir. Başvuranlar ayrıca, bir gün ziyarete gittiklerinde oğullarının, aralarında çavuş O.'nun da bulunduğu birçok kişi tarafından dövüldüğünü ve olayı o dönemin komutanına şikâyet ettiğini, komutanın kendisini savunduğunu ve onları azarlayarak bir daha yapmamaları için uyardığını söylediğini ifade etmişlerdir. İlgili şahıslar ayrıca, savcılığın kendilerine dosyanın sadece bir kısmını ilettiklerinden şikâyetçi olmuştur.

Dosyayı inceleyen Gölcük Askeri Mahkemesi, 27 Aralık 2004 tarihinde, soruşturmada hiçbir eksik bulunmadığı gerekçesiyle başvuranların itirazını reddetmiştir. Mahkeme, tanıkların ifadelerine, olay yeri tespit tutanağına, otopsi sonucuna ve Mustafa'nın tıbbi raporlarına dayanarak bu kararı vermiştir. Bu karar, ilgili şahıslara 12 Ocak 2005 tarihinde tebliğ edilmiştir.

HUKUK

I. AİHS'İNİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, oğullarının zorunlu askerlik hizmeti sırasında vuku bulan ölüm koşullarından ve ayrıca bu konuda yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliğinden şikâyetçi olmaktadır. Başvuranlar, Mustafa'nın bir cinayete kurban gittiğini savunmakta ve bu bağlamda AİHS'nin 2, 6 ve 13. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Hükümet, bu sava karşı çıkmaktadır.

AİHM, davanın temel hukuki niteliğinin başvuranlar ya da Hükümetin dayandırdıklarına bağlı olmaması şartıyla, sözkonusu şikâyetlerin başvuranların dile getirdiği şekliyle AİHS'nin 2. maddesi açısından incelenmesi gerektiği kanaatine varmaktadır. Bu hükmün davayla ilgili bölümü aşağıdaki gibidir:

A. Kabul edilebilirliğe ilişkin

Hükümet, başvuranların AİHM'ne 11 Temmuz 2005 tarihinde bir bilgilendirme yazısı gönderdiklerini, daha sonra 30 Kasım 2005 tarihinde asıl başvurularını sunduklarını ve dolayısıyla AİHS'nin 35. maddesinin 1. paragrafında öngörülen altı aylık süreye uymadıklarını ileri sürerek başvurunun kabul edilemez olduğu yönünde bir ön itirazda bulunmaktadır.

AİHM, bir başvurunun sunulma tarihinin, özet halinde olsa dahi, başvurular tarafından şikâyetlerin dile getirildiği ilk yazının gönderildiği tarih olduğunu hatırlatmaktadır (*İtalya aleyhine Gelsomino davası* (karar), n° 2005/03, 23 Mayıs 2006, *İrlanda aleyhine Nee c. davası* (karar), n° 52787/99, 30 Ocak 2003, *Birleşik Krallık aleyhine Chalkley davası* (karar), n° 63831/00, 26 Eylül 2002, *Fransa aleyhine Gaillard davası* (karar), n° 47337/99, 11 Temmuz 2000, ve *Türkiye aleyhine Arslan davası* (karar), n° 36747/02, CEDH 2002-X (alıntılar)). AİHM, başvuruların avukatları aracılığıyla 11 Temmuz 2005 tarihli ilk yazılarında davayla ilgili olayları ve şikâyetlerini özet halinde dile getirdiklerini kaydetmektedir. 30 Kasım 2005 tarihinde sunulan başvuru ise, ilk yazıda dile getirilen olay ve şikâyetlerin sadece detaylı bir açıklamasından ibarettir. Yukarıdaki değerlendirmeleri göz önüne alan AİHM, başvurunun sunulma tarihinin başvuruların avukatının ilk yazıyı gönderdiği 11 Temmuz 2005 olduğu kanaatine varmakta ve başvurunun AİHS'nin 35. maddesinin 1. paragrafında öngörülen altı aylık süre dahilinde sunulduğuna hükmetmektedir.

AİHM, şikâyetlerin AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla, sözkonusu şikâyetlerin kabuledilebilir ilan edilmesi uygun olacaktır.

B. Esasa ilişkin

1. Tarafların savları

Başvuranlar, oğullarının zorunlu askerlik hizmeti sırasında ölmesini kınamakta ve yetkilileri cinayet hipotezini hiçbir zaman kabul etmemekle suçlamaktadır. Her hâlükârda, gerçekten intihar etmiş olsa bile, başvurular askeri yetkililerin pozitif yükümlülüklerini yerine getirerek Mustafa'nın yaşama hakkını korumaları gerektiğini savunmaktadır.

Hükümet, başvuruların savına karşı çıkmakta ve Mustafa'nın intiharında yetkililerin hiçbir sorumluluğu olmadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda Hükümet, askerlerin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü korumak için öngörülen mekanizmanın aşağıdaki gibi işlediğini belirtmektedir.

Bir tertip çağrılmadan önce, askere alınacaklar arasında sağlık sorunları bulunma riski taşıyanların tespit edilmesi için önlemler alınmıştır. Büyük şehirlerde, askerlik şubelerinde yasal yeterlik muayenesi sırasında müdahale edecek bir psikiyatr bulunmaktadır. Kırsal kesimde, köy muhtarı, ilgili şahıs varsa geçmişteki sorunları ve karakteri hakkında yetkilileri bilgilendirmekle yükümlü olup, ilgili şahısın özel sorunları olup olmadığını da araştırması gerekmektedir. Savunma Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan bir protokol gereğince, hastaneler, geçmişte sağlık sorunu yaşayan kişileri askerlik şubelerine bildirmekle yükümlüdür. Psikolojik sorun yaşadığını söyleyen ya da bu yönde sağlık raporu olan asker adayları psikiyatrik muayeneden geçirilmek üzere askeri hastanelere gönderilmektedir.

Orduya katıldıktan sonra, bir sağlık muayenesi ve psikolojik kontrol sistemi hayata geçirilmiş ve her askere bir doktora görünmeyi talep etme hakkı verilmiştir. Orduya katılmadan önce şizofreni, depresyon hastası ya da uyuşturucu bağımlısı olan kişiler, görevlerinin ağır yükü nedeniyle baskıya maruz kalan kişiler gibi yakından ve düzenli olarak izlenmektedir. İhtiyaç duyulduğunda, bu kişiler misyonları sırasında ya da misyonları bittikten sonra psikolojik rehabilitasyon merkezlerine gönderilirler. Psikolojik sorunları olduğu kesinleşmiş kişiler, görevlerini yaparken yardım almaktadır. Gerektiğinde, ilgili

şahısın askerlik hizmetini yerine getirmedeki ruhsal yeterliliğini belirlemek için askerin yakınları çağırılmaktadır.

Hükümet, mevcut davada, askerlik hizmeti sırasında uyulması gereken kuralların ve kazalara mahal vermemek için ya da kaza anında uygulanacak davranış biçimlerinin başvuranın oğlu dahil tüm askerlere bildirildiğini ve kanıt olarak imzalarının alındığını belirtmektedir.

Hükümet, ne Mustafa'nın ve ne de ailesinin, askeri yetkililere daha önce yaşadığı sağlık sorunları ile ilgili bilgi vermediğini savunmaktadır. Askeri yetkililer, mevcut prosedür sayesinde ilgili kişinin psikolojik endişelerini tespit etmiş ve dava dosyasından da anlaşıldığı gibi psikolojik, mali ve eğitim alanlarında uygun önlemler almıştır.

Hükümete göre, Mustafa'nın intiharında yetkililerin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Hükümet, askeri yetkililerin Mustafa'nın hayatını korumak için kendilerinden beklenen tüm makul çabayı gösterdiklerini kaydetmektedir.

Hükümet ayrıca, askeri savcı ve mahkeme tarafından - kanaatine göre titizce - yürütülen soruşturmaya atıfta bulunmakta ve uygulanan ceza kovuşturmasının etkinliğinin eleştiriye açık herhangi bir yanı olmadığını savunmaktadır.

Başvuranlar, Hükümetin savına karşı çıkmakta ve iddialarını yinelemektedir. Başvuranlar, özellikle askeri savcının cinayet hipotezini kabul etmemesi dolayısıyla mevcut davada yürütülen soruşturmada eksiklik olduğunu ileri sürmektedir.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin 1. paragrafının ilk cümlesinin Devletlere iç hukuki düzende kendi yargısına tabi kişilerin üçüncü şahısların eylemlerine ya da gerektiğinde kendi eylemlerine karşı korumak amacıyla gerekli tüm tedbirleri almaları yönünde pozitif yükümlülük getirdiğini bir kez daha hatırlatmaktadır (*Türkiye aleyhine Tanrıbilir davası*, n° 21422/93, prg. 70, 16 Kasım 2000, ve *Birleşik Krallık aleyhine Keenan davası*, n° 27229/95, prg. 89-93, CEDH 2001-III).

Zorunlu askerlik hizmeti için de tartışma götürmez bir biçimde geçerli olan bu yükümlülük (*İspanya aleyhine Álvarez Ramón davası* (karar), no 51192/99, 3 Temmuz 2001), her şeyden önce, Devletler'e yaşama hakkını tehdit eden durumlara karşı etkin bir caydırma mekanizması oluşturacak yasal ve idari çerçeve kurma görevi vermiştir (*Abdullah Yılmaz*, ilgili bölüm, prg. 55-58, ve *gerekli değişiklikler yapılmak şartıyla, Türkiye aleyhine Öneriyıldız davası* [GC], n° 48939/99, prg. 89, CEDH 2004-XI).

Ayrıca, bir Devlet sade vatandaşlarını askere çağırma kararı aldığı ve zorunlu askerlik hizmeti sözkonusu olduğunda, yasal ve idari çerçeve, hem yaşam, faaliyet ve askerlik görevine yönelik risk teşkil etme seviyesine göre ve hem de farklı insan unsurları göz önüne alınarak uygun ve güçlü kurallara bağlanmalıdır (*Türkiye aleyhine Lütfi Demirci ve diğerleri davası*, n° 28809/05, prg. 31, 2 Mart 2010).

Böylesi bir düzenlemede, kendilerini askerlik yaşamının doğasında var olan tehlikeler karşısında bulan askerlerin etkin bir şekilde korunmasını gözetilen uygulamaya ilişkin önlemler ile hiyerarşinin farklı basamaklarındaki sorumlular tarafından işlenebilecek kusur ve hataların tespit edilmesini sağlayacak usuller öngörülmalıdır.

Bu bağlamda, askerlerin korunmasının sağlanmasına yönelik düzenleyici tedbirlerin ilgili sağlık kuruluşları tarafından uygulamaya geçirilmesi de gerekmektedir (*Álvarez Ramón, ilgili bölüm*). Zira, askeriyeğe bağlı sağlık hizmet birimlerinin sağlık uygulamaları dahilindeki davranışları, bazı durumlarda, AİHS'nin 2. maddesi açısından sorumluluk yükleyebilir (*Türkiye aleyhine Kılınç ve diğerleri davası*, n° 40145/98, prę. 40-43, 7 Haziran 2005, ve *Birleşik Krallık aleyhine Powell davası* (karar), n° 45305/99, CEDH 2000-V).

Mevcut davada, ölüm koşulları, soruşturma sırasında konuyla ilgili toplanan deliller ve tarafların sunduğu layihalara bakıldığında, merhum Mustafa Metin'in hayatının, herhangi bir şekilde, başkaları tarafından tehdit edildiğini gösteren bir unsur bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ilgili şahısın cinayete kurban gittiği yönündeki tüm iddialar spekülasyon niteliğindedir. AİHM ayrıca, ulusal mercilerin itibar ettikleri intihar hipotezine şüphyle bakmayı gerektirecek bir neden görememektedir.

Bununla birlikte AİHM, yerleşik içtihadına uygun olarak (*Kılınç ve diğerleri*, ilgili bölüm, prę. 43, *Tanrıbilir*, ilgili bölüm, prę. 72, ve *Keenan*, ilgili bölüm, prę. 93 ve 132), askeri yetkililerin Mustafa'nın intihar etmesi için ortada bir risk olduğunu bilip bilmediklerini ya da bilmeleri mi gerektiğini; şayet ilk sorunun cevabı olumlu ise, bu riskin önlenmesi için sözkonusu yetkililerin kendilerinden makul olarak beklenen her şeyi yerine getirip getirmediğini araştıracaktır.

Elindeki unsurları dikkate alan AİHM, ilk olarak Mustafa'nın askerliğe başlamadan önce (Türk Silahlı Kuvvetleri İtüzüğü'nün sağlık açısından askerlik hizmetine elverişlilik ile ilgili 5. maddesinde genel anlamda düzenlendiği şekliyle) herkese uygulanan sağlık kontrolünden geçirildiğini ve doktorların onu askerlik hizmeti için elverişli bulduklarını gözlemlemektedir.

AİHM ayrıca, askere alındığı sırada Mustafa'nın zihinsel engelli olduğunu alkol kullandığını ve uyuşturucu bağımlısı olduğunu yetkililere söylediğini tespit etmektedir.

Askere alınacakların ruhsal elverişliliğine yönelik hükümler çerçevesinde ve Mustafa'nın yakınları tarafından zaten bilinen geçmişe ait bilgiler, vücudunda kendini kestiğini gösteren izler (bakınız yukarıdaki ilgili paragrafta tanık ifadeleri ve otopsi raporu) ile birlikte ele alındığında, sözkonusu beyanlar, en azından askerlik hayatına uyum gösterebilme kapasitesinin ve ayrıca sağlık durumunun fiziksel ve ruhsal bütünlüğü açısından bir risk teşkil edip etmediğinin ya da hangi ölçülerde risk teşkil ettiğinin araştırılması için yeteri kadar endişe verici beyanlardır (bakınız, *gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra, Kılınç ve diğerleri*, ilgili bölüm, prę. 45).

Oysa olayların bu erken aşamasında bu yönde hiçbir inisiyatif alınmadığı görülmektedir. Mevcut dava koşullarında AİHM, psikolojik sorunları olduğunu bildiren asker adaylarına uygun muayenelerin yapıldığı yönündeki iddiaları kabul etmemektedir.

Mustafa'nın 26 Şubat 2004 tarihinde Taşkışığı Birliği'ne katılmasından sonraki dönem, kendisinin ihmal edildiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Gerçekten de, birkaç gün sonra, 3 Mart 2004 tarihinde, üstlerinin talebi üzerine Mustafa, bir doktor ve bir psikolog tarafından muayene edilmiş, kendisinde halüsinasyon bozukluğu görülmüş ve bir psikiyatri servisinde yeniden muayene edilmesi ve antipsikotik tedavi görmesi (yukarıdaki ilgili paragraf *sonu*) önerilmiştir. Dosyaya bakıldığında herhangi bir hastanede böyle bir muayene yapılmadığı anlaşılmaktadır.

24 Mart 2004 tarihinde, bahsi geçen doktor Mustafa'yı bir kez daha muayene etmiş, ilgili şahısın ruhsal bozukluğunun devam ettiğini gözlemlemiş ve kendisinin yeniden bir hastanenin psikiyatri servisine gönderilmesini önermiştir.

AİHM, Derince Askeri Hastanesi'nde 26 ile 29 Mart 2004 tarihleri arasında Mustafa'ya uygulanan tedavi hakkında bilgilendirilmemiştir. Her hâlükârda, bu tedavi sonrasında da Mustafa'nın ruhsal yeterliği ile ilgili herhangi bir teşhis konulmadığı anlaşılmaktadır.

İki ay sonra, 30 Mayıs 2004 tarihinde, Mustafa anksiyete krizine girmiş ve kışla doktoru kendisine bir anksiyolitik iğne yapmıştır; ertesi gün, ilgili şahıs tekrar hastaneye kaldırılmış ve iki gün orada yatmıştır.

Bu tarihte, üç kez hastaneye kaldırıldıktan sonra, Mustafa'nın klinik tablosu hâlâ belirsiz ve kararsız durumunu korumuştur; kısa bir süre sonra, ilgili kişinin zihinsel sorunlarının gerçekliği, endişe verici bir davranışın açık işaretleri ile kendini göstermeye başlamıştır. Böylece, üçüncü kez hastaneye yattıktan sonra Mustafa, kendisinden sorumlu çavuşun dikkatine rağmen taburdan kaçmıştır; bir ay sonra, garnizon içerisinde aşırı miktarda alkol alması sonucu alkol zehirlenmesi riskiyle acil servise kaldırılmıştır.

Göründüğü kadarıyla bu olay, Mustafa'nın birliğe katıldığı andan itibaren, askeri yetkililerin bariz bir şekilde kötüye giden bu duruma son vermek üzere harekete geçebilecekleri son olay olmuştur.

Yetkililerin tepkisiz kalmaları sonucu Mustafa, on gün sonra asılı olarak bulunmuştur.

Bu bağlamda AİHM, Türkiye'de uygulanan prosedür sayesinde komutanların Mustafa'nın sorunları hakkında bilgi sahibi olabileceği yönündeki argümana katılmaktadır. AİHM, askeri savcılığın, merhumun hiyerarşik üstlerinin sorumlu tutulacağı hiçbir iyi niyet eksikliği ya da kötü niyet bulunmadığı yönündeki – samimi tanık ifadeleriyle de bağdaşan – kararını not etmektedir. Mustafa'ya sağ iken verilen para yardımı, bir çavuşun onunla ilgilenmek üzere görevlendirilmesi, silah taşımaması ve nöbet tutmaktan muaf olması, komutanlarının ona hafif görevler vermesi ve ev iznine çıkarılması, birlikteki sorumluların şüphesiz bilinçli bir tutum sergilediklerinin bir göstergesidir. Daha da önemlisi, bu önlemlerin bazıları, askerlik için kesin, hatta geçici, bir yetersizliğe cevap niteliği taşıdığı izlenimi vermektedir.

Bununla birlikte, bu alanda kabul görmüş bir teşhis olmaması dolayısıyla yukarıda sıralanan önlemlerin hepsi geçici çare olarak kabul edildiğinden yetkililerin bunun yerine Mustafa'nın ruhsal bozukluğunun gerçek niteliğini araştırmak için inisiyatif almaları gerekirdi.

Böylece AİHM, mevcut davada, Mustafa'nın orduya katılımından önce ve sonra ruhsal yeterliliğinin askeri sağlık birimleri tarafından saptanması ve takip edilmesi konusunda mevcut yönetmelik uygulamasının yetersiz kaldığı kanaatine varmaktadır.

Savunmacı Devlet'in mağdurdan kaynaklanan herhangi bir öngörüsüzlük ya da hata gösteremeyeceği böylesi bir durumda, sorumluk Devlet'e aittir (*Kılınç ve diğerleri*, ilgili bölüm, prg. 56).

Sonuç olarak AİHS'nin 2. maddesi esasa ilişkin yönüyle ihlal edilmiştir.

AİHS'nin 2. maddesinin usul yönü ile ilgili olarak AİHM, mevcut davaya benzer davalarda, yaşam hakkının korunması usulünün Devlet'e, ölüm koşullarını tespit etmek ve sorumlulukları belirlemek üzere bağımsız bir soruşturma yürütme yükümlülüğü getirdiğini hatırlatmaktadır (*Türkiye aleyhine Çiçek davası* (karar), n° 67124/01, 18 Ocak 2005). Bu bağlamda, dosyayı inceleyen AİHM, Mustafa'nın ölümünden sonra yürütülen ceza soruşturması ile daha sonra Gölcük Askeri Ceza Mahkemesi önünde görülen ceza davasının Mustafa'nın ölüm koşullarının doğru bir şekilde belirlenmesini mümkün kıldığı kanaatine varmaktadır. Ciddi olarak bunların yetersiz ya da çelişkili olduğu söylenemez. AİHM'nin gözünde, askerin ölümü ile ilgili yürütülen soruşturma ve yargılamanın ciddi ve kapsamlı olduğu hakkında hiçbir şüphe bulunmamaktadır. AİHM ayrıca, ulusal makamların olayı çözmek için uyguladığı yöntemler ile vardığı sonuçlarda şüphe uyandıracak bir unsur görememektedir.

Bunun sonucu olarak, AİHS'nin 2. maddesi usule ilişkin yönüyle ihlal edilmemiştir.

II. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, ayrıca oğullarının ölümünün kendilerine verdiği acıdan şikâyetçi olmakta ve AİHS'nin 3. maddesine atıfta bulunmaktadır.

AİHS'nin 2. maddesi için bir ihlalin söz konusu olduğunu tespit eden AİHM, diğer şikâyetlerle ilgili olarak mevcut başvuruda ortaya konan temel hukuki sorunu incelediği kanaatine varmaktadır. Davadaki olaylar ve tarafların argümanları göz önüne alındığında AİHM, AİHS'nin 3. maddesine dayalı şikâyetin ne kabuledilebilirliğinin ve ne de dayanağı olup olmadığının ayrıca karara bağlanması gerekmediği sonucuna varmaktadır (*Türkiye aleyhine Kamil Uzun davası*, n° 37410/97, prg. 64, 10 Mayıs 2007).

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

41. madde başlığı altında başvuranlar, uğradıkları maddi ve manevi zarar karşılığında beraberce 55 000 Euro talep etmektedir.

Hükümet, bu taleplere itiraz etmektedir.

Maddi zararlarla ilgili olarak AİHM, iddia edilen zarar ile AİHS ihlali arasında aşikâr bir nedensellik bağı bulunması gerektiğini ve adil tatminin, gerektiğinde, mali destek kaybı başlığı altında bir tazminat içerebileceğini hatırlatmaktadır (*Lütfi Demirci*, ilgili bölüm, prg. 41, ve *Türkiye aleyhine Kavak davası*, n° 53489/99, prg. 109, 6 Temmuz 2006). Ancak, mevcut davada AİHM, başvuranların, oğulları Mustafa Metin'in ölüm tarihine kadar kendilerine maddi destek verdiği konusunda herhangi bir kanıt belgesi sunmadıklarını gözlemlemektedir. AİHM, bu nedenle maddi tazminat talebini reddetmektedir.

Manevi tazminat ile ilgili olarak ise AİHM, başvuranlara ortaklaşa 18.000 Euro ödenmesinin hakkaniyete uygun olacağına hükmetmektedir.

Yargılama masraf ve giderleri için başvuranlar 7 882 Euro talep etmektedir. Başvuranlar bu bağlamda Diyarbakır Barosu'nun asgari avukat ücret tarifesine atıfta bulunarak, bir çalışma saati dekontu takdim etmektedir. Başvuranlar ayrıca, tercüme masrafına ilişkin bir belge sunmaktadır.

Hükümet, bu taleplerin kanıtsız olduğu kanaatindedir.

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. AİHM, mevcut davada elindeki belgeleri ve yerleşik içtihadını dikkate alarak, başvuranlara beraberce 1.000 Euro ödenmesinin uygun olacağına hükmetmektedir.

AİHM, gecikme faizinin Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faiz oranına üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesini uygun görmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvuranların oğullarının ölümüyle ilgili olaylar ve soruşturmanın etkililiği hakkındaki şikayetlerinin *kabuledilebilir olduğuna*;

2. AİHS'nin 2. maddesinin esas bakımından *ihlal edildiğine*;

3. AİHS'nin 2. maddesinin usul bakımından *ihlal edilmediğine*;

4. AİHS'nin 3. maddesi hakkındaki şikayetin kabuledilebilirlik ve esas bakımından incelenmesine *yer olmadığına*;

5. a) AİHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'ye çevrilmek ve her türlü vergiden muaf tutulmak üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara ortaklaşa 18.000 (on sekiz bin) Euro manevi tazminat ve yargılama giderleri için 1.000 (bin) Euro *ödenmesine*;

b) yukarıda belirtilen sözkonusu sürenin sona erdiği tarihten ödemenin yapılmasına kadar geçen süre için, sözkonusu meblağlara, Avrupa Merkez Bankası'nın anılan dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranına üç puanlık bir artış eklemek suretiyle belirlenecek basit faiz uygulanmasına;

6. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 5 Temmuz 2011 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.